

Národne stvari.

0 pregovorih in prilikah sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas. *)

Sedaj ko smo se nekoliko seznanili s sorodniki pregovorov in prilik, hočemo zopet k temi se vrniti in je bolj na drobno pretresati. Ako kdo vpraša, kakošna da je oblika pregovorov, in kako se obnašajo, odgovori se mu: *kratko pa dobro*, z malo besedami vendar veliko izrekujejo, polni so globokih in bistrih misli in

kamor pregovor zadene, ne izgreši za en las.

Zaslužijo toraj, da se od vseh strani dobro ogledujejo. — Ko bi na pr. vsak bolje premislil, da

kri ni voda,

obvarovalo bi nas to marsikake napake, mnogoterih krivic, sosebno pa marsikterih bojov, in ne rabili bi tega pregovora le v zagovarjanje svojih strasti.

Časih je celó kake posebne znanosti treba, da to ali to priliko prav razumemo. Mnogokrat na pr. se sliši:

Nič je dobro za oči

in večidel menijo ljudje, da tedaj ni zdravnika ne zdravila za bolne oči. Kdor zdravniku ne zaupa, naj si raje misli: nič je dobro v bolezni; druge pa moramo opomniti, da se je ta rek iz nemščine k nam prikradel, da nekteri nemški kemikarji žeplenokislo cinkovo okislino ($\text{Zn O} + \text{SO}_3$) *beli nič* imenujejo in da je ravno ta okislina poglavitniše zdravilo za bolne oči. One besede so tedaj dvoumne in bistrournost je je porodila.

Podobni so pregovori in prilike večkrat znamenjem in podobšinam, kakoršnih je nekda ne le vsako mesto, ampak po nekterih mestih tudi skoraj vsaka hiša imela; kar se je teh obrazov še ohranilo, zanimivi ostanki so nam stare ljudske bistrournosti:

Kolikor krajev toliko običajev.

Pregovori in prilike niso namreč le učitelji lepega obnašanja, obrazarji so tudi šeg in navad; eni so nam bolj pravila za življenje, drugi bolj slike človeškega djanja. Najemljejo si pa barv in slik, glasov in oblik, kjerkoli jih kaj najdejo priličnih svojemu namenu, ugodnih svojej volji: bodi-si iz poganstva, bodi-si iz judovstva ali krščanstva; sedaj z oltarja, sedaj s trga, sedaj z lastnega ognjišča.

Vrh tega krstijo pregovori in prilike vsako reč, kakor se jej spodobi; prebrisano, časi celó prešerno izrekajo, kaka da je, — ostro in brez ovinkov, kaka naj bi bila. Ta dvojna namera, upodobovati svet, kakoršen je, in kazati, kakošen bi imel biti — ta dvojni namen, pravi Herman Šade, razdeljuje mi prebogati zaklad v dve mogočni gruči. Zdi se mi, da v prvem pomenu se prilika najživahniše giblje, najhuje maha in najbritkeje zadeva; pregovori, ki jih prištevamo drugemu krdelu, niso tako izbrušeni in olikani.

V tem obziru, Bogu bodi potoženo! je pač mnogo prilik s časom premenilo se v pregovore in toraj marsiktera slika je pravilo postala. Za izgled hočem tu navesti le eno priliko, priložiti jej pa razklado Kérteja, da bi je tako ne zadel!

Kérte piše: *Mož beseda*

bilo je najboljšje zagotovilo našim pradedom, katerih zaradi tega ne moremo prehvaliti. Malih besedi so bili, pa držali so jih. Le kratka pisma so se tačas dajala, vendar bilo je veliko zaupanja. Zdaj pa mora vsako pismo toliko pristavkov imeti, da bi cele oslovske kože skoraj premalo bilo za-nje, in še nas čestokrat hudo

prekanijo, ker celó najprostejšo postavo znajo oblesti in za-se prevariti. Zatorej se moramo tako strašno pravdati in toliko malopridnih piscev rediti. Zatorej se dandanes najbolj poštenemu možu nasproti tako nesramno zavarujemo, kakor da bi bil najhujši slepar.

Bolj po domače bi se smelo reči: *Mož je umrl; beseda* pa dobro živi pri onih, ki jim je molzna krava postala.

Na dalje se mora priznati, da priliki ne manjka niti duhá niti srcá. Nič jej ni neznanega, karkoli človeka zadeva. Vsega se udeležuje, tako s čudovito ostrournostjo, kakor z globokim čutjem. V vse človeške homatije se mesi, vse razgovarja, zrcalo je vsega posvetnega bistva; med tem gleda zmiraj le na pravo, čeravno vé, da

Resnica oči kolje.

Ker izvira večidel iz vremenskih (klimatičnih), zgodovinskih, narodnih in osebnih okoliščin, hrani velik zaklad veljavnega snova. In kdo bi mogel reči, da prilika nima srcá? Kako ljubeznjivo na pr. zagovarja mladino zastran tisuč in tisuč budalosti njenih:

Mladost je norost,

ali: *Kri mlada pravi: poskočiva — stara: posediva!*

Da bi pa tudi starim ljudem raje prizanesli, opominja nas pregovor, da

Starost je slabost.

Pripravljen je odpustek sploh za vsacega, ki jo zavozi; ako se je zgodilo po naključbi, v besedah:

Človek se ne izučí, dokler živi;

če pa po zlem nagibu,

Vsak človek enkrat znori.

Zadnji pregovor pa nekdo tako zavrača:

Vsak človek mora enkrat zanoreti,

Da b' vsak le hotel enkrat odnoretí.

(Dalje prihodnjič.)

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.

Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

Rimski spomeniki so nam ohranili mnogo imén noriških božanstev, ktere večidel sem že razložiti skušal. Tako Norejo, Acaluto (Adsalluta), Keronso, Gera, Sedata, Cico, Latova, Jarmoga in druge.

Doslé na Štorskem nismo še našli rimskega kamena, na katerem bi bilo ime božanstva Latov, le v Salcburškem in na Koroškem so bili najdeni spomeniki temu božanstvu posvečeni. Slednja leta so tudi iz fundamentov vrtnega zidovja v knezoškofovem gradu sekavskem nad Lipnico, kjer je stalo slavno mesto Solva, izkopali kamen, na katerem stoji napis „Latobio“.

Tedaj salcburški in sekavski kamen imata obliko: Latobius, svetopavlovski v labodski dolini pa tudi: Latovus; ravno to inačnost najdemo pri starih pisateljih. Plinij imenuje v Panoniji rod: Latovici, Ptolomaj pa: *Λατοβίχοι*. Obe končnici ov in ob ste slovenski, in božanstvo so domači imenovali ali Latov ali pa Latoben, ker končnica „ius“ v latinščini utegne tudi biti adjektivna. Vendar, ker imamo sufiks oba sicer v ženskem spolu, je tudi mogoč sufiks ob v možkem spolu.

Bistvo božanstva Latov sem obširno razkladal v posebnem spisu objavljenem v „Mittheilungen des hist. Vereins für Krain“; in še tudi sedaj nimam drugega pri-

*) Nadaljava lanskega pričetka.

číslo VIII. našteva priznake (dokaze) epohe preseljevanja Slovanov in Litovcev v Evropi; pod číslom IX. dokazuje, da so Litovci in Slovani iz arijskih plemen poslednji v historičnem razvitju.

Pod číslom X. pretresuje skupine arijskih plemen — grupe Indov, Irancev, Grkov in Italov.

Pod číslom XI. govori o historičnem karakteru trakijskega, keltskega in litovskega plemena; pod číslom XII. o historičnem karakteru plemen germanskega in slovanskega.

Zraven ima prvi oddel še dve prilogi: o sorodnosti starodavnih Getov in Dakov s Traki, in razgovor Schleicher-ove teorije: „o mnimom slavjanogermanskem jazikje“.

Iz teh napisov se lahko častitljivi bralec prepriča, kako važno in zanimivo je to delo Gilferdingovo.

(Konec prihodnjič.)

* „Srbske, hrvatske i slovenske pesme“ se imenuje najnovejše 4. delo, katero je za možki zbor naš slavnoznani skladatelj Davorin Jenko v ličnem tisku W. Lassig-a v Pragi na svetlo dal in ga posvetil srbskemu knezu Milanu Obrenoviću III.

Snopič ta obsega 7 pesem. Nekatere izmed njih so nam že dobro znane, kajti priljubljene narodu našemu jih pevci radi pojó; to veljá posebno o „Slavenski himni“ (*Ti, ki si nas stvaril kakor listja trave*) in o pesmi „Nek dušman vidi“ (*Što čutiš Srbine tužni*). To sta vam izvrstna zbor, ktera sè zborom „Medju braćom“ navdušiti morata vsacega Slovana, kojemu krv ni voda. Vse živí v teh zborih polnih jugoslavenska duha. „Onamo“ je kratek zbor v strofah, „Moja ladja“, „Bogovi silni“ in „Prva dôba Srbije“ pa so dalji zbori, v kterih se večidel razvija jako srčna karakteristika, le sèm ter tje bi želeli, da ne bi genialni skladatelj iskal preveč izviren biti, to je, da bi opustil prefrapantne modulacije in pretirane ritme. „V sredi — v zlati skledi“ je pregovor naš, ki si ga tudi muzikalni skladatelj držati mora. Po vsem pa živo priporočamo ta 4. snopič Jenkovih pesem pevskim zborom vseh naših čitalnic. Gosp. Dav. Jenko biva zdaj v Pragi.

Zdaj pa še nekaj.

Za spomenik prezgodaj umrlega Šimna Jenkota se ravno zdaj nabirajo doneski. Postavili mu bomo mrtev kamen, in s tem, mislimo, da smo storili vse! Njegovega izvrstnega duhá žive plode — pesmi njegove — pa v knjigarnici Giontini-ovi pokriva prah pozabljenosti! Al ni britka kritika naši nečimurnosti? Pesnik Jenko gotovo stojí v prvi vrsti pesnikov naših, za 60 soldov se dobijo krasne pesmi njegove, a koliko tako imenovanih rodoljubov — vprašamo — jih pač ima? Čitalnice napravljajo tombole in loterije in za dobitke prinašajo vsake baže otročarije, kakor je to navada pri družih društvih, od kterih smo Slovenci posneli te igrače, — ali bi ne bili dobitki vse druge vrednosti, ako bi za take veselice v narodnih društvih — zraven družih reči — tudi nakupili vselej nekoliko lično vezanih pesem naših odličnih pesnikov ali družih knjig, da bi tako med narod širili sredstva národne omike in národne zavésti? Prevdarimo!

Národne stvari.

O pregovorih in prilikah

sosebnost slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje.)

Toda ne le odpustiti znajo pregovori in prilike, tudi kaznovati vedó po zasluženji. Kakor so postave

dane za vse, tako tudi prilike ne delajo razločka: vsako starost in vsak spol, vsako vero in vsak stan, modrost in norost, ljubezen in črt, veselje in tugo — vse vse presojujejo in razsojujejo, naravnost in brez strahú. Kar dobrega in lepega najdejo na svetu, to hvalijo in priporočajo očitno; norosti in starosti pa grajajo in preganjajo neusmiljeno. Ker pa ne gledajo na posamesno osebo, marveč zmiraj le značavajo ves stan

Zastran ene muhe si ne prede pajek mreže
pripetí se jim časih, da krivične s pravičnimi vred ob-
sodijo in obesijo, saj

Kraj suhega drevesa gorí tudi sirovo,
da-si cvili.

In kdo bi jim to zameril; niso li nekatere napačnosti in pregrehe, na priliko napuh, lenoba, hinavstvo, zvižaja, goljufija tako prilastene nekterim stanovom, kakor sebičnost vsemu človeštvu?

Človek je trji od kamena (proti drugim), *slabši od jajca* (proti sebi).

V dokaz, da omenijo prilike res vse razmere človeškega življenja, sledí naj tukaj iz velike množice le peščica prilik, vredjenih po tem, kar obsegajo.

Toda prilike le malo pekó maslenega kruha, kako bi bile sicer med prosto ljudstvo zašle; rade pa umesijo ovsenjak. Nihče se toraj ne sme čuditi, če kako reso stakne; če pa kdo celó kako ščetino omelovo naletí, naj pomisli, da se to zgodí le tam, kjer se preskrbno pometa. Tu in tam bo morda treba kak grižljaj bolj na drobno razrezati; da se pa ovsenjak nobenemu ne pristudi, zato se bo tu in tam tudi kaj cukerkica potreslo, ali solí, ali popra, kar se bo ravno prilegalo.

Sploh na posvetno se nanašajo na pr.

Na vsem svetu se vse dobí —
toda le za denar.

Vsaka noč ima svojo moč —
to je že marsikteri ponočnjak skusil, tako da se je skazalo:

Noč človeku neprijatlica.

Ni vsak dan praznik,
in hvala Bogú, da ni, ker

„Vse na svetu se še pretrpi“,

Le ne dolga vrsta blazih dní.

Od vsake hiše pot v Rim —
toda vsak ne pride do tje.

Vsaka pot ne drži domú —
toraj blagor mu, komur nikdar ni treba z doma iti.

Kdor pred pride, pred melje
je časih tudi le dober izgovor, in izgovor je dober:

Ako bi bil brezov,

Da se je le odrezal.

Kdor zamudi, naj gloje kostí.

Ako bi ljudje ne mrlí, konji se ne drli, bili bi že davnej svet podrli. — Naj je že smrt ali konjedec; večni vladi gré hvala, da imamo še dosti prostora na svetu.

Hiša razdeljena razpada kakor zapuščena. —

Kristus pravi: Vsako kraljestvo, katero je samo seboj razdeljeno, pusto bode postalo in hiša bo padla na hišo. (Luk. XI., 17.)

Znana je tudi Ezopova basen: *Kmet in sinovi*. Ko šib v butaro zvezanih niso mogli prelomiti sinovi, reče jim oče: Lejte, dokler boste v ljubezni med seboj združeni, ne bodo vaši sovražniki nič opravili nad vami; ako boste pa v razprtiji, gotovo vam povem, zaporedoma vas bodo pokončali.

Toraj si je iskren domorodec izvolil geslo:

Zložimo se!

a ne v črtu; le zloga v ljubezni je rodovitna in plodnosna.

Koder solnce teče, kruh se peče —
slabo tolažilo onim, ki morajo hoditi s trebukom za kruhom. (Dal. prih.)

Mnogovrstne novice.

* *Davki nekdanj in zdaj.* Zemljiški (gruntni) davki so znašali

	leta 1788	leta 1865
na Pemslem	3,828.318 gold.	13,986.570 gold.
v Galiciji	2,351.776 „	4,674.215 „
na Moravskem	2,171.001 „	5,353.739 „
v gornji Avstriji	1,663.230 „	3,836.174 „
v doljni Avstriji	1,143.863 „	2,202.894 „
na Štajarskem	1,051.099 „	2,042.014 „
na Koroškem	423.512 „	942.729 „
na Kranjskem	435.243 „	703.858 „
na Šlezkem	336.212 „	975.700 „

V 77 letih so tedaj zemljiški davki viši

na Pemslem	za 365 odstotkov (percentov)
na Šlezkem	„ 190 „
na Moravskem	„ 147 „
v doljni Avstriji	„ 130 „
na Kranjskem	„ 116 „
v Galiciji	„ 99 „
na Štajarskem	„ 94 „
v gornji Avstriji	„ 92 „
na Koroškem	„ 66 „

Na Francoskem se je v tem času zemljiški davek znižal za 30 odstotkov!

* *Pridelek živega srebra 1868. leta.* Nekdanj je bila cena živemu srebru zelo visoka; ko pa so pred kakimi 20 leti našli v Kaliforniji rudnike polne živega srebra in ga tudi na Španskem v Almaden-u mnogo pridelajo, znižala se mu je cena precej. Stroški pridelovanja samega so še veliki, tako so leta 1868. v Idriji stali na 111 gold. za cent. Poslednji čas se je v Idriji zmirom množil pridelek; leta 1864. so ga pridelali 4475 centov, 1867. leta 4854 centov, leta 1868. pa 5122 centov za 572.090 gld. vrednosti. Leta 1867. so ga v državi colne zveze izvozili okoli 3433 colnih centov, leta 1868. pa 3465 centov.

* *Nove ère sad.* Katehetu glavne celjske šole mestna blagajnica že tri mesece ni plačala nobenega krajcarja. Pravijo, da zato ne, ker katehet dr. Šuc proti sklepu mestnega svetovalestva uči krščanski nauk tudi v slovenskem jeziku. To je tedaj tista „dobrovoljnost“, ki jo nemškutarija v srcu goji do slovenščine! In kaj rečejo k temu celjski okoličani, ki največ celjsko šolo vzdržujejo?

* *V Šmarji na dolnjem Štajarskem* se bode v kratkem odprla nova narodna čitalnica. Živela!

Dopisi.

Na Dunaji 8. prosinca.

Zloga imenuj se zvon,
Mir najprvi poje don!

Tako je ob novem letu zapel Stritarjev „Zvon“, željno pričakovan list, ki bo po tem takim ne le čisto, vzorno slovenščino *) širil, temuč tudi — kolikor lepoznavski list utegne — ljubezen in edinost glasil. Bodi to znamenje boljših dni! Kajti ne kratkoviden, marveč res slep mora biti, kdor koli ne sprevidi, da hodimo Slovenci po pogubivni cesti. Po grški pravlici je Epimerid prespal celih štirideset let v gorski jami ter pre-

*) Če bi mu gledé pisave smeli kaj svetovati, svetovali bi to, da slovo dá neprilicnemu raztegovanju besed, kakor: kedo, dejati itd. Pis.

budivši se ni več tadanjega sveta spoznal. Vzemimo mi, da bi kak slovenski Epimerid konec leta 1860. bil zašel kam v kako kraško špiljo ter ondi preždel samo zadnjih deset let, in da bi zbučenemu zdaj najpred prišel v roke kupek tega ali onega slovenskega časnika, kakoršni so zdaj. Kaj menite, kako bi si mél oči in poprijemal glavo, kako bi se pošlataval po životu, če res živí, če je še pri zdravi pameti, in če prav vidi. „Za Boga!“ — djal bi najbrže — „nismo li mi svoje dni bili vajeni le v tujstvu, v nemškutarstvu gledati in videti strupenega sovražnika! Tukaj pa ne nahajam nego boj s slovenskimi novinami, nego mahanje po možéh, ki so za mojega časa bili zaslužni delalci na narodnem polji, ki so bili slavni veljaki in vodniki ter so se odlikovali z najčistejšim rodoljubjem. Kaj se je moralo le zgoditi. Kako naj si razjasnim to čudno premembo!“ — Tako bi se čudil naš jamar in ko bi potlej — razgledavši se — sprevidel, da je sprememba le v mislih in značaju nekterih Slovencev, ne pa v djanskih okolnostih, ki so danes ravno tako žalostne kakor so pred desetimi leti bile, — utekel bi, mislim, raje nazaj in skril se v svojo jamo, nego da bi gledal tako golemo zaslepljenost. — Zares, kaj nas čaka na ti poti? Ali ne vidimo, kako naši narodni in birokratični zoperniki skrbno negujejo in zalivajo to nesrečno seme needinosti, koliko nado va-nj stavijo, kako se na pr. „Tagblatt“ rad vtika v vsak prepir slovenskih časnikov, ne bi li ga huje razpihal. Prikazki, ktere vidimo, niso li zgolj znamenja narodnega razstroja in razpada? Vrsta se vzdiguje nad vrsto, končine nasprotujejo središču, kar je pred veljalo in sveto bilo, brez dokaza in strastno pristransko cefrá se v blato, in namesti veselja in rodovitne pridnosti največa indolencija in mlačnost! Ljubezen oživlja, primika in veže, grda strast pa in jeza razdira in morí. Če v srcu najpred ne bomo zidali zedinjene Slovenije, ne bomo je nikdar gledali resnično oživljene.

Smo li zavezniki, sojuzniki nemškutarije? Če nismo, zakaj pa z našimi veljaki, ki si jih je narod, cenivši njih rodoljubno delovanje, za poslance in voditelje izvolil in ki se mu nikdar niso izneverili, delamo prav kakor s.... z mehom! Časniki ali imajo upliv v ljudstvu ali ga nimajo. Če ga nimajo, čemu so? Če ga pa imajo, kakošen drug vspeh more imeti to hudobno sumičenje in zmerjanje, če ne tega, da se ljudstvo na zadnje utegne odvrniti od teh mož? In ni li to po starodavnih skušnjah „divide et impera“ največa želja po celi nemški in nemškutarski deželi? Če jih pa ljudstvo popusti, kdo bodo njihovi nasledniki ali zameniki? Birokrati in nemškutarji, ker družih ni ter ni. — Spreglejmo toraj, dokler je še čas; zedinimo to malo moči, kar jih imamo in držimo se trdno, ker sovražnik dela huje kot kedaj. Delajmo zložno na političnem poprišču, delajmo marljiveje na književnem polji; ne spodkopujmo se, temuč spodbujajmo drug drugega k vspešnemu delu. Škoda za vsacega delavca, ki se umakne. Škoda zlasti, da je goriška „Domovina“, naveličavši se jalove puljavice, potihnila. Govorila je pristojno moško besedo, kakor se olikancem spodobi. Nje bralci vedó, da „Domovina“ nikdar ni oskrunila slovenskega imena in rodoljubja; in vendar so jo pitali z „vladnim listom“! Kamo sreče, da je res tako bilo! Kajti če je bila v vladnem duhu in zmislu pisana, če je bilo primerno glasilo vladi, kako morete taki vladi delati opozicijo?! Istinič.

Iz Trsta 4. jan. (§. 19. osnovnih drž. pravic) kaj dela pri nas, lahko poizvedó častiti bralci iz tega, da mestno starešinstvo vsak razglas, poziv ali kar si bodi pošilja v italijanskem jeziku, kakor da bi sami Italijani tú živeli, nas Slovencev pa ne bi bilo. Mnogo smo ko-

Národne stvari.

0 pregovorih in prilikah sosebnost slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje.)

Kako milo govore v domovini pregovori:

Vsaka tica rada tje letí, kjer se je izvalila.

Zgini megla, gora zbeži,

Perutnice Bog mi daj!

Več na tuje me ne veži,

Da zletim prot' domu zdaj.

Povsod je dobro, doma pa najboljše —

slabo je tedaj, kedar se more reči:

Na domačem pragu se petelin lahko repenči.

Kdor na vso moč iz doma sili, ta se na tujem v blato vsede,
in vendar je že marsikter begun skusil, da grizljaj kruha, da-si tujega, v miru je boljši nego pečenka, da-si domača, v razporu. Da se le ne morejo obrniti na-nj besede:

Slab groš več ljudi pozná.

Kaj pa dober groš?

Kedar zlato govori, vsaka beseda slabi — Žalibog!

Zlato orožje gotova zmaga — Žalibog!

Na cesarskih denarjih se vidi orel; kdor ima obilo tacih orlov, temu se perutnice zelo ne porezujejo. Na papeževih denarjih se vidita ključa; kdor ima dosti tacih ključev, vse lahko odpre, še celo srca skrivne duri. Na brunsvijskih denarjih se vidi konjič; kdor ima veliko tacih konjičev, nikdar ne bode prišel na osla. Na denarjih prejšnjega kraljestva francoskega so se videle tri lilije; kdor je imel mnogo tacih lilij, nikjer ga niso imeli za koprivo.

Res je, da — Dota se zmota;

vendar — *Petica moží. — Žalibog!*

Ko je nekdo vprašal Temistokla, naj li dá svojo hčer revnemu pa poštenemu možu, al bogatemu pa manj vrlemu? odgovorí mu Temistokel: Meni bi bil ljubši mož brez denarja, nego denar brez moža.

Okoli zlatega teleta svet na sapo raja.

Cvenk večkrat pravico prevpije. — Žalibog!

Denar ima polzek rep —

in blagor le njemu, o katerem se more reči:

Ko denar poide, pamet pride.

Nepotrebne reči, nesposobne ljudi in marsiktero nemogočnost zadevajo na pr.

Po toči je zastonj zvoniti —

med točo pa le tedaj ni zastonj, kedar zvonikarja strela ubije; naj bi bil pomislil, da

Brzemu konju ni treba ostroge.

V tolažilo je, da

Nagnjito drevo samo pade.

Volk že vé, s čim si zobé iztrebi —

važniša skrb mu je menda, kaj med zobe dobiti.

Ni treba gledati, kje mačka spí, da le miši loví. — Glejte! glejte!

Kaj veljá na okó, če ni na rokó
dandanes tudi narobe prav pride:

Kaj veljá na rokó, če ni na okó.

Slaba sekíra še nikoli ni bila s tnala ukradena —
tedaj ostane pri domu. — Dobro!

Gosta služba redka suknja —

pa so tudi službe, da se Bog usmili, in

Kdo bi vsemu svetu pogáče umesel.

Bolj nesrečen je pa človek, kteremu nihče ni po godu nego oni, ki nikomur ni prijeten.

Stoječ mlin in molčéč jezik ne hasnita nič.

Na človeka sploh letijo:

Drevo se na drevo naslanja, človek na človeka.

Če pa Judež na drevo zleze, mora Simen trpeti, da mu medved na uho šepetá — da bi le s tem vselej opravljeno bilo!

Kdor prosi, zlata usta nosi;

Kdor vrača, hrbet obrača.

Kdo zapisuje dobre v marmelj, krivice v pesek, kakor francoski modrijan opominja?

„Dobrote, brez premisleka storjene, ne padajo ko rosa na plodovito brazdo, marveč ko kup gnojá na malopridno seme.“

Od dobrih besedí se nihče ne zredí —

Tacih je veliko, ki se priporočujejo, pa se nikoli ne priporočé — le zmiraj pravijo: Enkrat vas bom prosil; nikdar pa: Prosim vas!

Da se človek dima nadimi, ognja se ne bode nagrel.

Kar do živega pride, težko je prenesti, in

Kogar je kača pičila, bojí se zvite vrvi.

Človek se med ljudmi obrusi kakor kamen po svetu — toda ne vsak:

Pošlji osla križem svet,

Nazaj ti pride uhat ko pred.

Martin v Zagreb, Martin iz Zagreba.

Človek se mora po ljudéh ravnati, ne ljudje po človeku.
(Dalje prihodnjič.)

Baba i runo.

Narodna istrijska *) zapisal J. V.

Skoči baba prek vodé,

Nosi runo va ruké;

Još ni naprav skočila,

Da s' je runce zmočila.

Počne boga moliti,

Da b' ono usušilo,

Još ni naprav izrekla;

Da b' ono usušeno.

Još ni naprav izrekla,

Da j' ono uskubeno;

Počne boga moliti,

Da j' ono uskubeno;

Počne boga moliti,

Da bi ono spredeno;

Još ni naprav izrekla,

Prelac teče, pojaše,

Preslicu nosi na remé

A vretence v ručice,

Da je ono spredeno.

Počne boga moliti,

Da bi ono smotano;

Još ni naprav izrekla,

Da je ono smotano:

Počne boga moliti,

Da bi ono odtkano;

Još ni naprav izrekla;

Tkalac teče, pojaše,

Krošnja nosi na ramé,

Pribijalce v ručice,

Da je ono odtkano.

Počne boga moliti,

Da bi ono stupano,

Još ni naprav izrekla;

Stupar teče, pojaše,

Stupe nosi na ramé,

A batiće v ručice,

Vođu nosi v mehčice;

Da je ono stupano.

Počne boga moliti,

Da bi ono šiveno,

Još ni naprav izrekla,

Šilac **) teče, pojaše,

Lakat nese na ramé,

Škare nosi v ručice,

Iglu nosi v jaketě,

A naprstnjak v žepicě,

Stolić nosi na glavě;

Mizu nosi na plečě,

Da bi ono šiveno.

Počne boga moliti,

Da b' se šilac utopil,

Još ni naprav izrekla;

Da se šilac več topi;

Počne ona plakati,

Ki će sukno krojiti;

Počne boga moliti,

Da bi šilac izplaval,

Još ni naprav izrekla,

Da je šilac izplaval.

Počne boga moliti,

Da b' šal šilac krojiti;

Još ni naprav izrekla;

Da j' šal šilac krojiti;

Da je suknja krojena.

Počne boga moliti,

Da bi suknja šivena;

Još ni naprav izrekla,

Da je suknja šivena.

Počne boga moliti,

Da b' šal šilac do dome;

Još ni naprav izrekla,

Da j' šal šilac do dome.

Počne boga moliti,

Da bi suknja nošena;

Još ni naprav izrekla,

Da je suknja nošena.

Počne boga moliti,

Da bi suknja kinjena;

Još ni naprav izrekla,

Da je suknja kinjena.

*) Morda ta stara pesem pomeni juterno meglo pri vodi, potle oblake, veter, grmljavino, dež in spet lepo vreme.

**) Šilac, slov. šivec je prava beseda za nemško Schneider; mnogo ljudi je na Slovenskem z imenom Šivec; krojač je skovana in zdaj primljena iz Schneider; Istran tudi za mojškra ima šilica. Pis.

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

Na večkrat omenjenem spomeniku še najdemo imena trojih božanstev: Toutati, Inatimo in Cetio (dativ).

Slednje božanstvo na tem spomeniku glasi se pa v dativu: Cetio. Knabl misli, da je Cetius personificirani hrib Cetius, in njemu je to ime keltiško: choti, coed, Wald, waldiger Berg. Bodi si!*) — al nihče ne more nikati, da bi tudi ne bilo slovensko. Mi imamo toliko krajnih imen iz temata cet, postavimo: Cetinje na črni gori, Cetin, ime razpadle trdnjave na špicastem hribu v vojaški granici, Predcetinca, ves pred špicastim hribom (sosednjima vasema se pravi: na Bregu, na stari Gori), Cetina, špicast hribček pri sv. Primožu; v nemškem Štirskem: Zetlach, Zettling, to je: v Cetah, Cetlinje, Ceće = Cetje v trbolski fari; da ni mogoče trditi, ka te besede ne bi poznali tudi Slovenci; zraven pa ne samo na noriških rimskih kamenih najdemo ime Cetus večkrat, nego živé še tudi Cetini in Cetinški po Slovenskem, in večidel imajo stanovišča na špicastih koglih. In pomen: oster, špicast tiči v besedi cet, sansk. citas, acutus, acerbus. Plinij pogorje, katero je delalo mejo med Norikom in Panonijo, in se je vleklo od beškega Kahlenberga čez Zimernik (Semering), Lanč (flexus, iz temata „lank, lonk“), severno-izhodno od Gradca čez panoge Pohorja laško-trbolsko hribovje do Emone: „mons cetius“ imenuje, — Ptolomaj pa: „τὸ Κετιον ὄρος“, in če si človek to pogorje pogleda, se prepriča, da je res večidel špicasto, ali, kakor eden nemških turistov je popisuje: „diese wunderschönen gespitzten, zuckerhutförmigen Berge“.

Znano je, da je na severnem koncu „montis Cetii“ stala rimska postaja: Cetium, ne daleč od Vindobone. Zidovje še se je dolgo poznalo, in gradišču je bilo v 9. in 10. stoletji ime: Zeizzimurus, Zeizzenmurus (823. in 895.). Zeizzi, Zeizzen je postalo iz: cetji, cećji, po onih pravilih nemškega jezika, po katerih: wasser iz water itd. Novonemščina je t in zz spremenila v sz; zato sedaj Nemec govori: Waszer, pa tudi Zeiszen — Zeiszelmauer namesti Zeiten — Zeizzenmauer.

Ponuja se nam pri razlagi tega imena opomniti, kako nemški starinoslovci znajo filologovati. Eden je izpeljal ime od vozunčkov, ktere so prej tam delali, in njim Bečan pravi „Zeiselwagen“; najnovejši razlagavec imena dr. J. Aschbach, profesor občne zgodovine na dunajskem vseučilišču, poklican iz Nemčije v Avstrijo, pa trdi, da se more brati: Cibium, da-siravno rimski spomeniki, Plinij, Ptolomaj, knjiga Notitia imperii occid. imajo: Cetium, Cetii. Aschbach pravi, da je Cetium dobilo ime od kohorte ciprske iz mesta Ci-

tium, ktera je prej tam posajena bila, nepremislivši, da je ime „Cetius mons“ že poprej znano bilo, nego so Rimljani otok Kypros pod svojo oblast dobili.

Ta učenjak tudi ime rimske postaje „ad pontem Ises“ (kar je že bistroumni geograf K. Mannert spoznal, da je krivo pisano na Peutingerjevi tabli, in da bi moglo stati: Ibes ali Ipes, ker se reka, kjer je postaja stala, veli: Ippe) — razložil, in rekel, ka je postalo po častji boginje: Isis! — Reka se veli v listinah 10. stoletja: Ipussa, in eden virov še dandanes: Ipsitz, to je: Ipšica. Tema ip je dala poznamenovanja za več rek slov., primeri: Iplja ponemčen Eipel, Ipava, Ipbach na gorenjem Štirskem blizu Lasinje (Lassing), primeri še ime osebno: Ipšek, Ipavšek, Ipavic, dalje ime polabskoslovanskega božanstva: Ipabog. Primeril sem ime enkrat tematu: ИР — ip; in to keltolatinski alpis, skitskoiranskemu rip (ῥιπαία), tako da bi ip bilo vokalizovano za: lp (primeri izgovor: Ibljana = Lbljana iz ИР) in da bi Čehi v imenu svoje svete gore Rip ohranili še izvorno obliko. Vokalski: rp pa se ne glasi samo v sansk. kot: arp, rap ali rip, temoč tudi slovenščina рр in лр izgovarja kot: ar, or in ur, kot r in ru, primeri tema: ррд — rd, rubeus, rutilus, katero se izgovarja kot: ard (ardeči na Štirskem) rdeči in rudeči, arja (ardja) rja in ruja, litev. rudis, got. riud, staro-gorenjenem. rôt, staronordiško riôdha. Ipuša, Ipava so toraj reke iz planin tekoče = Lpuša, Lpava — Alpuša — Alpava = Lupuša, Lupava, in sedaj tudi nam bo jasen pomen bregov gozdnatih na gornjem Štirskem: Lupitsch, Lupetzberg, Lupetzbach med bregoma Oesling = Osilnik in Leissling = Liselnik. Slov. ljudstvo korotanskega porekla neskončno rado izpehuje vokale. Tako v okolici, kjer sedaj stanujem, se pravi nekemu selu: „na pristavi“, v starejih krstnih bukvah je ime posestnika zapisano: Pristaušek in Pristoušek, danes ga ljudstvo kliče: Prišček, Ipa švek je: Ipšek, Bukoušek je Bukšek itd.

Ako se ne motim, nam je g. Zakrajšek v „Glasniku“ izvrstno razložil vse posebnosti žvokoslovja slovenskega narečja na Goriškem; da bi se kdo lotil tega dela in nam korotansko narečje tako razsodil. Pravilna pisava za imena: Ipava bi toraj bila: Lpava, kar pa se težko bode prijelo; ostanimo toraj pri pisavi: Ipava, ker v obliki: Vipava najdemo aferistični v, kterege ne ljubi samo slovenščina, temoč tudi južna in severna srbsčina, v kateri najdeš viva za iva.

(Dalje prihodnjič.)

Národne stvari.

O pregovorih in prilikah

sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje.)

Pregovora

Kakor se gode, tako se pleše
pošten človek nikdar ne bo za geslo si izvolil. Okoliščinam prijenjati je pametno, a trmi v bran staviti se je moško.

Kdor rad pleše, kmalu dopleše —
naj dobro pomislijo tisti, ki radi godejo.

Gorjé mu, pri komur se miši in mačke bratijo —
to je, prijatli z neprijatli družijo!

Česar je polno srcé, rado iz ust gré
je lepše rečeno nego: „besede nam služijo, da svoje misli ž njimi prikrivamo“.

*

*) Sicer bi slovansk filolog ne bi smel tako lomastiti, kakor je dopuščeno sovražnikom slovanske zgodovine. Če človek prebere vse, kar so Mone, Zeus, Koch in drugi kvasili o pomenu krajnih imen starega Norika, prime ga kretelj (cholera). Kaj vse blodi graški profesorji, postavimo, za svoje črčkarje z redovi obloženi Netoliczka, da ime reke pri Gradcu: Andritz = andrica — ondrica, fluctuans, pomenja: unbewohnter Wald — je res izbljuvek nemške „Gründlichkeit“.

Brada dorasla, pamet ne dozorela.

Tudi pobeli se marsikomu brada, al pamet se mu neče pojasniti; saj brada in pamet nista v nobeni zvezi. Čudno je le, da po dolgosti lás pri moških telesno moč merimo, pri ženskah pa duševno slabost.

Vsi ljudje vse vedó.

Veliko jih je celó, ki menijo, da sami vse vedó; in vendar zná vsak norec vprašanja staviti, da sedem modrijanov ne vé kaj odgovoriti. Na svetu je dokaj več napuha nego prave vednosti.

Srečo in nesrečo človeško značavajo na priliko:

Ko bi sreča kramo razgrnila,

Prva bi se blaga iznebila.

Toda srečo bi moral že imeti, kdor bi iz tega klanja hotel kaj odnesti.

Kdor pa srečo ima, molzejo mu kokoši, pravi že Aristofan.

Komur sreča ubeži, ta si zastonj za-njo peté brusi — kajti sreča je trmasta.

Kamor se nesreča odloči, vse vpreko poskoči.

Tudi nesreča je svojeglavna.

Kakor prišlo, tako prešlo.

„Kolo sreče, zmir okoli

Se vrteče, ne zastaja:

Kar b'lo gori, je zdaj doli;

In kar doli, gori vstaja.“

Nesreča ne orje, ne seje, in vendar dobro živi.

To bi bilo prijetno za-te, kaj ne da, lenuh?

Od nesreče pa, ki nanagloma pride, veljá:

Muha, ktera prileti, huje piči.

Zeló grozijo pregovori:

Nesreča nikoli ne praznuje.

Nesreča ni nikoli vgnana.

Tolaži nas pa zopet:

Vsaka povodenj se uteče.

„Osoda nam lahko vzame srečo, blago, zdravje in življenje; ne more nam pa odvzeti kreposti, nedolžnosti, poguma in velikodušnosti.“

In kakor

Tik sreče nesreča preži,

tako tudi

Ni nesreče brez sreče.

Saj ima vsaka reč svojo solnčno in svojo senčno stran, le ponoči je vsaka krava mavra.

Zadovoljnost, bogastvo in siromaštvo je predmet pregovorov:

Kdor je zadovoljen, najmanj potrebuje.

Pravo bogastvo je v srcu ne v škrinji.

Česar okó ne zagleda, srce ne preseda —

in — Kdor ni dalje prišel ko do korita, temu je vsaka mlaka morje.

Že stari Grki so za pravo blagostanje spoznali to, da človek le želi, kar ima. Kdor namreč le to želi, kar ima, od njega se sme reči, da ima, kar želi. V tem obziru je Aleksandar Vélíki celó Diogena priznal za srečnišega od sebe.

Sitemu trebuhu še bel kruh ni všeč.

Kjer je obilnost, tam je presilnost.

In ta presilnost je svetu nakopala že marsiktero nadlogo; potrdilo se je pa, da

Bogastvo človeku smrti ne odpravi.

Žalostno je, da se mora reči:

Z lastnimi žulji je malokdo obogatel;

kajti — Blago se po niti nabira, po vrvi zapravlja.

Bogastvo iz odrtije se nenadoma razbije.

O tem nam tudi zgodovina do sita pričuje. Ono sleparno bogatijo pa značava prilika:

Na poti rožica, na domu ubožica. —

Kaj bi ne bila ubožica, saj svilnata in baršunasta obleka vendar ne pokončá pajčevin po trebuhu.

Drag kruh, kjer denarjev ni.

Dragina tepe le reveža.

„Za vas je vendar zmirom dobro — je rekel nek pravdnik kmetu — kedar imate malo žita, je drago; kedar je pa po ceni, ste ga veliko pridelali.“ „Ne tako — odgovori kmet — nam nikdar prav ne pride; žito je le drago, kedar ga malo imamo; kedar ga pa obilo pridelamo, nima cene.“

Za lakoto umreti je huje ko zgoreti.

Nekoliko dlè trpi; toda

Bodi si z loncem ob kamen, ali s kamenom ob lonec; težko je loncu.

Tu je usmiljenje na pravem mestu.

Ne neha beračiti, komur se je palica v rokah ogrela.

Beračija iz navade podpore ni vredna.

Praznega skednja se miš kmalo naveliča.

Poznal sem grajščaka, ki je hlapce posvaril: I kaj tarnate, da imamo miši; slaba grajščina, iz ktere jo še miš potegne. (Dal. prih.)

Politične stvari.

Govor dr. L. Tomana

v državnem zboru 19. januarja.

Po stenografičnem zapisniku.

Kakor vse na svetu tako tudi avstrijska ustava koraka v svojem razvitku. Če bo avstrijska ustava naravne faktorje države, za ktere je dana, spoštovala, če se bo ozirala na posamesne kraljevine in dežele, in se razširjala po naravi državni, potem bo taka ustava pospeševala notranji mir, svobodo, blagostanje narodov in državno moč. Če pa zapustí to pot, če se bo razvijala po modernih ustrojih in izgledih družih, čisto različnih držav, potem mora biti temu svojemu cilju in koncu na kvar in škodo. Da je temu res taka, da se mora organizem države in ustave z naravo-drjavno strinjati, kaže nam zgodovina v mnogih izgledih na obe strani. Pa tudi že priprosta zdrava pamet, pravo spoznanje in državna modrost kažejo, da ne more drugače biti.

Da sem svoj današnji govor s temi besedami pričel, opravičuje zadostno resni državni položaj, ktereга adresa sama zaznamuje.

V Avstriji si stojíte dve stranki nasproti, in to ne le v državi sploh in v tem zboru, temuč tudi v ministerstvu, dokler je še vse glave šteló.

Geslo ene stranke je to, da moramo na vso moč in strogo držati se črke ustavine in da se mora pokopati vsaka misel za spremembo. Da bi se ta ustava na vsaki način vresničila, služijo tej stranki v pomoček strahovalne in posilne naredbe, — ona odpravlja in vničuje najvažnejše pravice ustavne za vse tiste, ki se neté na slepo udati ustavi. A to še ne zadostuje; ta stranka je postavila si v načelo še novo sredstvo: prenarodno volilnega reda in neposredne volitve v državni zbor.

Kako se pa to sredstvo ujema s trdim in trdnim izvrševanjem sedanje ustave, ki se s tem v svojem bistvu spremeni in prelomi, in s katerim se deželnim pravicam krivica godí, — tega moja pamet ne more razumeti.

Na drugi strani stojí stranka, ki hoče, da ustava resnično oživi; ona hoče večó samoupravo, ona hoče enakopravnost vseh kraljevin in dežel, in to tako, da bi v resnici živela in da bi ne bila samo zapisana na papirji in odvisna od dobre volje kakega ministra. Ta stranka išče sredstva za porazumljenje, in temelj temu porazumljenju bodi naj enako pravo v kraljestvih in deželah, enako pravo v državnem zboru, posebno pa morajo vsi narodi enake pravice imeti v volilnem redu.

bing = Pribinje, ves blizu Weinburga, Priebitz-alpe, lastnina grajščine „Göss“ v gornjem Štirskem. Njeno pravo ime je bilo: Tragisa, kakor se tudi na rimskem kamenu bere. *) Iz Tragisa — Tragsa je novosl. Traisa, ker glasnik g med dvema soglasnikoma se raztopi v j, primeri: Mojmir za Mogimir, Majdalena za Magdalena, v lat. major za magior, majestas za magiestas, nemško: Maid za Magid. Tragisa — Tragsa pomenja tekoča, begajoča, currens, rusk. trogaju, bežim, tečem. V gornjem Štirskem so še kraji: Tragöss, Tragössbach, Tragössthal, v katerih so se še ohranile čiste oblike staroslovenskega imena: Tragisa, Tragesa. Sufiks isa za reke najdeš v imenu: Torisa, ime rečice slovaške. Tragisamum se je toraj pri noriških Slovencih glasilo Tragismo, — sufiks mo je tudi slovenski; ali pa Tragisma, zato še v sredovečnih listinah stoji oblika: Traisma primeri: Sredma, Ukma, krajna imena. Aschbach pa pravi: Tragisamim, Trigisamum je postalo, ker je „ad trigesimum lapidem“ od Arelape stalo, da-siravno je po Antoninovem itineraru bilo samo 23 miljskih kamenov od Arelape do Tragisma.

Tudi ime postaje: Arlape, Arlapae je Aschbach tolmačil po svojem. V tej postaji so ležali: equites Dalmatae. Muchar, Mannert, Reichert in Böcking je iščejo na sovodnji reke imenovane: Erlaf v Dunaj. Svoj tok počinja iz jezera Erlaf (Erlafsee), eno uro od Marijnega Celja, od tod teče skoz jeseniško dolino (Jessnitzthal) in Rogačko polje (ponemčeno Rogatzboden), kjer leži mesto Pole (ponemčeno Pölla), in še združuje pri mesticu Wieselburg, ktero se je še leta 894. velelo Suisella, to je Susela, Suslovo od slov. susel, Wiesel rusk. suselj, mus citellus — z malo Erlafo (Klein-Erlaf) — in potem teče mimo brega Lonitzberg (Lobnica, Lomnica) pri Pöchlarnu v Dunaj.

Šembera je razložil ime Arlapa — Erlaf iz Arlava Orlova; to je mogoče; saj imamo več rek, ki imajo imena po tičih, primeri: Kanjuh, Kukovica, Kragulj. Iz Arlava je mogoče popačenje: Arlapa, Arelapa; vendar tudi oblika: Arlapa je slovanska: arlja apa, Adlersee. Aschbach pa trdi, da more se brati namesti Arlapa, Arelapa (Notitia dignit. ima Ariape *) gotovo v prepisu popačeno): Arelate, in da je postaja dobila ime od legie rimske, ki je bila iz Arelate ali Arelatum mesta v Galiji. Ne vem, ali bi se človek smejal ali pa jezil zaradi takih bedarij. Da bi g. prof. Aschbach le količkaj bolje proučil rimsko starinoslovje, pač bi našel, da so po knjigi „Notitia Imper. occid.“ v Arlapi biti: Equites Dalmatae, in da Dalmacija ni bila v Galiji, in da tudi Dalmatinci niso bili Galli, temuč ilirsko pleme.

Arlapa, to je: arlja, arelja — orelja (zato tudi se najde oblika: Arelapa) apa, pomenja naravnost: orelje jezero, Adlersee. V staroslovenskem imamo z navadno apharcezo v — vapa v pomenu: lacus, jezero, sansk. âp, aqua, vâpi, lacus, primeri litev. upe, fluvius.

(Dalje prihodnjič.)

*) Kamen so postavili Hypoličani in ima napis: Divo Neptuno aquarum potenti ob inductum e TRAGISA flumen muris ejus accollae votum posuerunt libentissime merito. Duellius Symtag. Antiq. str. 310. Pis.

*) Ali samo na prvem mestu, na drugem že stoji: praefectus Classis Arlapensis. Pri Pöchlarnu so našli rimski kamen z enim prav čistim imenom: MELE. Glasí se: M. Ulpio MELEI folio Longino (Muchar altröm. Norik. I. 270.) Pis.

Národne stvari.

O pregovorih in prilikah

sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje.)

O časti in sramoti, o zdravji in bolezni govorijo na priliko:

Steza časti je ledena gaz, ki hitro zvođení.

„Vse je nečimerno!“

Dober glas sega v deveto vas.

Slab glas morda še celó v deseto; zapomniti je pa, da

Glas raste gredé,

in da sčasom iz muhe konj postane.

Kdor sam sebe ne časti, ni vreden nobene časti.

Dobra misel je pol zdravja;

dobro djanje druga polovica.

Kratka večerja dolgo življenje.

Želodec bi nam po naravi imel biti vir zdravja; al postal je s časom gnjezdo vseh bolezni. Kaj bi ne! Kaj in koliko mu naklada sladkosneda, požeruh, pijanec nazadnje pa še zdravnik.

Dolga bolezen gotova smrt.

Kakor dolga pravda gotova zguba, kajti odvetnik (advokat) vse vzame.

Smrt stare pokosi, mlade postreli.

Ene toraj o času košnje, druge kedar se jej lovski pohlep zbudi; pri teh pa večkrat veljá:

Marsiktera bukev k svojemu koncu toporišče dá. —

Smrt vse poravná,

kakor spanje nepokoj duše pomiri.

Smrt pokoplje vse sovraštvo.

To priča vsako borišče.

Toda pregovori in prilike ne razpravljajo le vse razmere in zadeve človeškega življenja; značavajo tudi človeka, kakor je bilo že rečeno, po spólu in starosti, po stanu in veri, po njegovih dobrih in slabih delih, na priliko:

Mož ni človek, dokler ga žena ne krsti

in fantalinskih muh iz glave ne izbije.

Žena hiši tri vogle podpira, mož le enega —

se lepo glasi; ne tako:

Kjer žena hlače nosi, mož malokdaj dobro kosí.

Ženski jok pa mačkine solzé!

Za staro vero, stare ljudi in star denar naj ti bode vselej mar.

Otroci in stari ljudje kmalu jok stresejo.

Glej pa, da nisi kriv še teh solz; kajti neusmiljeno je otroku kaliti zlate dni, grešno pa sivčeku greniti zadnje ure.

Deset brihtnih otrók ednajst sreč.

Po nekterih krajih pravijo: Mnogo otrok, mnogo očenašev; mnogo očenašev, mnogo blagoslova.

Majhni otroci, majhna skrb; veliki otroci, velika skrb.

Zlasti, kedar začnó rogoviliti; žalostno je pa, če se od taci rogoviležev mora reči:

Kar se v luži zleže, rado v lužo leze,

ali: *Kar mačka rodi, rado miši lovi,*

ali: *Orel orla plodí, sova sovo rodí.*

Stara sraka v Vodnikovih basni toži:

Jajca več ko puta vé!

Dandanes to posebno veljá, ali kdo bi se temu čudil? Ne preopasejo li mladine z učenostmi, katerim ne more po nobeni strani kos biti, in ni mar ravno to, kar jo prešerno stori? Kakor je namreč želodcu v hrano le kar prebavi, vse drugo pa mu preseda; ravno taka je tudi z učenjem. Kar si res prisvojimo, to je nam in dru-

gim v korist; tista nedoučenost pa, ki je komaj smetano tu in tam posnela, redi le napuh; zares učeni mož nikdar ni ošaben.

Dopisi.

Iz Trsta nam piše J. G. Vrdelski *) to-le: „Je že nekaj časa, kar mi je mnogo mojih rojakov, namreč tukajšnjih Slovencev, razodevalo željo, izvedeti vendar, saj na kratko, zgodovino Trsta, tega nekaj čisto slavlanskega, zdaj pa po nesreči deloma poitalijančenega, deloma ponemčenega važnega primorskega mesta in njegove okolice. Silno so me ob enem prosili, naj jim jaz pišem in objavljam (namesti opuščenega, v podobi knjige l. 1869. dovršenega časnika „Pod Lipo“) kako knjižico v domačem jeziku o tej zgodovini, ki je bila sicer dozdej predmet celó sedem in tridesetih več ali manj obširnih knjig, med katerimi se pa, žalibog! ne nahaja nobena v našem narodnem jeziku. To je velika sramota za nas! Pisali so jih večidel naši hudi protivniki, in se vé, kako. Med njimi slovita poitalijančeni tržaščan dr. Kandler in pa Löwenthal, trd Nemec, bivši vrednik „Triesterice“. — Na zgorej omenjeno prošnjo sem moral obljubiti, da bom skušal napravljati na podlagi že zdavnej pripravljene gradiva, in pa izdajati primerno knjigo o tej, za nas Slovence res tehtni zadevi — v mesečnih snopičih, katerih vsak bi obsegal 16 strani, da se tako čedalje bolj zljajša plačilo naročnine, ki bi znašala sicer za celo leto le 80, za pol leta tedaj 40, in za tri mesece 20 soldov. Izhajala bi ta knjiga po mojem računu skoraj 20 mesecev, in imela nazadnje okoli 320 strani. Ker bi se ji pa na primernih mestih vvrstovale tudi bolj važne zgodovinske reči zastran vseh drugih, starih in sedašnjih Slavjanov, bi utegnili gotovo zanimati tukajšnje in druge Slovence, temoč sploh vse Slavjane. Živo se jim tedaj priporočam, naj me krepko podpirajo; saj strošek bi jim ne bil težaven, dobička bi pa morda vendar kaj došlo za našo narodnost (težko tudi za-me).

Izdajanje knjige bi si utegnili imeti začetek že meseca aprila t. l., ako se oglasijo ob pravem času naročniki, katerih pričakujem — obilo od vseh strani, zlasti pa od „čitalnic in njih udov“.

Iz Gorice 14. sveč. (*Za učitelja slovenščine v deželni kmetijski šoli goriški*) je imenoval provizorično tukajšnji deželni odbor g. Vodopivca. To vam je — kakor pravijo — res slovensk junak; v literaturi laški bolj prebrisan nego kak visokoučen Lah, kajti do sedaj nismo ne slišali ne brali, da bi bil kak „Tasso“ pisal „Krst pri Savici“, kakor uči visokoučeni g. profesor Vodopivec. Njegovo ime, čisto slovensko, nam sicer ne vzbuja nikakoršnega suma, da bi bil imenovani gospod vinu poseben prijatelj, al istina je, da so ga morali lasje boleti, če je res izgovoril ono sentenco o Tasso-u, kajti da bi učitelj slovenščine prvega dela prvega slovenskega pesnika ne poznal, zdi se nam neverjetno.

Ivan Markov.

Iz Materije 14. sveč. — č. — Kakor so vam „Novice“ že naznanile, so bile 28. in 29. decembra l. l. pri nas volitve novega občinskega zbora. Vnel se je bil pri tej priliki viharen boj med dvema strankama; zmaga napredovalne stranke bila je sijajna; starokopitneži z dosedanjim županom na čelu (kteri je sicer deželan a vrl nemčón) se, akoravno do kraja premagani, nočejo podati ter se tako rekoč z zobmi zoper zmagovalce branijo. V obče podučivno bi utegnili biti, kako se

lahko občinske volitve vničijo ali kako se saj dalje časa, kakor volilcem drago, na županskem stolu sedi. Postava velí, da mora občinska volitev najmanj 8 dni pred volitvijo naznanjena, to je, dotični oglas pred županijo pribiti biti. Ako se ne bi to zgodilo in se kdo proti temu pritoži, ovrže deželna vlada to volitev. To je vse lepo, dobro in pošteno; a nepošteno in nepravilno je to, kar se je pri nas oziroma tega postavnega člena zgodilo, da si bi utegnil kdo od juridičnega stališča drugače soditi. Bila je namreč od nekaj navada, ker je naša občina jako razprostorjena in šteje nad 6000 duš v 25 selih in ker jih v vsakem selu komaj po 3 do 5, redko več med prebivalci ume brati, da je vsakter župan nove volitve sicer po pribitem oglasu naznanil a posebej še vsako vas pismeno k volitvi povabil. To je tudi naš dosedanji župan storil, toda tem bolj uspešno, ker je vse volilce po pisanih povabilih vsacega po svojem razredu na prvi ali drugi volilni dan povabil, oglas pa komaj 5 dni namesto 8 dni pred volitvijo na hišo pribil. Konstatirati moramo, da na poklic pribitega oglasa ni prišlo ne 5 volilcev in ne bi jih bilo prišlo, da-siravno bi bil oglas mesec dni pred volitvijo pribit bil, temveč pa tako mnogobrojno in vkljub jako grozivnemu vremenu. Volitev se je vkljub viharjih intermezov postavno zvršila in starokopitneži so bili premagani; al njih izvrstni župan je, po nasvetu izvedenega gospoda, peticijo do deželne vlade osnoval, v kateri protestuje zoper lastno delovanje gledé razpisa volitve ter deželno vlado prosi, naj volitev ovrže. Odgovor vladin na to peticijo ni še znan, toda svetujemo vladi, naj bi se ne ozirala na ta protest preje, kakor da po preiskavi pride do zvižaje gori omenjene. Pripravljeni smo sicer tudi imena naznaniti, katerim je bilo obljubljeno 50 krajc. za pot in živitek prost, ako pridejo dosedanjemu županu svoj glas dati. Vprašamo tudi: čemu se je 29. decembra l. l. zjutraj toliko kave in cukra v Použanih razdelilo med ženskami? Znamo tudi svedokov imenovati, ako vam drago, dragi župane!

Iz Senožeč 7. febr. — ov. (*Nemškutar ekstra statum.*) Strela udri iz višine predrznega nemškutarja v Senožečah D., da je včeraj med svojimi izvoljenimi v poštenu krčmi izustil: „danes imajo Postojnski slovenski osli besedo v čitalnici na spomin ranjkega njihovega osla „Vodnika“, da bi jim iz tisoč zadreg pomagal“. — Slovenski bratje! al ne presega to ne samo vso človeško predrznost nego tudi človeško pamet? — česa je tak človek vreden? — nič družega nego golega pomilovanja, namreč: Bog daj norcu pamet! In ta mož je še, kakor naši ljudje pravijo, „rešpektar“! Pač si dobrega sadu se moremo nadjati iz take nemškutarske koprive!

V Sodražici 12. sveč. B. St. — Kakor se od več krajev sliši od hudega mraza, tako tudi pri nas imamo hudo zimo, tako da pri drevji veliko škodo napravlja, celó drevje poka in tudi živina medla postaja; sliši se tudi nekaj od bolezni. 9. dan t. m. je neki človek potovaje doli proti Ribnici uro hodá od nas zmrznil; pri njemu so našli 12 gold., iz Oblok je bil domá. Rado-veden sem, ljube „Novice“ odgovora, kakošna pomoč je zoper to, da sadnega drevja zajec ne gloda?

Odgovor vredništva. Ako gospodar hoče mlada drevesa obvarovati pozeblina, naj kol, ki ga jim pristavi, postavi tako, da (ako je kol 3 do 4 palce debel) solnce meseca prosenca in svečana mladih drevesec od ene do treh popoldne od vrha doli ne more obsejati. Ker so prva leta drevesca najbolj občutljiva, jih tako postavljene kol že varuje, da ne pozebejo. Tudi to pomaga, ako se drevesa od božiča do sušca na solnčni strani s slamo ovežejo. — Da zajec ne gloda dreves, zato

*) Je tržaški okoličan, stanuje pa v Trstu Via Farnedo v hiši gosp. Svétina št. 28.

Ako morejo Keltomani vsa ta imena tako naravno in primerno pravilom keltiške slovnice razložiti, hajd! naj poskusijo. Sv. Severin je sicer nauk katoliške vere razlagal nemškogotinskim Rugom, kateri so se v 4. stoletji po Kristu na levem bregu Dunaja od Anasa (Enns) do Dunaja bili naselili in bili Arijanci, pa tudi prvotnim poganskim prebivalcem Norika: slovenskim Turščanom, Halonom in Noričanom.*)

(Dalje prihodnjič.)

Národne stvari.

0 pregovorih in prilikah sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje.)

Dobra izreja brani uboštvu pod streho.

Dobra izreja je toraj najboljša dota.

Za časa počne žgati, kar če kropiva ostati.

Ne odlašaj toraj odgoje in ne reci: otrok je še!

Ravno

Dokler je drevo mlado, lahko ga pripogneš kamor hočeš.

Šiba novo mašo poje.

Ni potreba vselej šibe, ni potreba le nove maše. —

Kjer šibe potrebuješ, gotovo si že kaj zamudil; kdor o pravem času prične, shaja z lepo besedo.

Kar pa tiče novo mašo, priporočati smem besede, ki jih je pisal Gekink svojemu Miroslavčeku:

Postani kar le hočeš; bodi, sin, v korist

Občinstvu, al po modrih svetih tvojih,

Po lad'ji tvoji, ki otoka daljnega

Pridelke nosi mu, po glasu tvojih strun,

Po tvojih spisih ali slikah tvojih:

Da si le pošten človek, ljubi sin!

Žalostna bo, če boš moral reči:

Sin moj, um svoj;

pomni, da

Iz orličev postanejo ob letu orli.

Strašno je pa slišati:

Kar mladi ne vejo, jim stari povejo;

uresniči se potem, da

Kakor mati prede, tako hči tkè,

in doživel bodeš:

Ti očeta do praga, otroci tebe čez prag. —

Enemu Bog v roke dá veslo, drugemu teslo.

Naj se le vsak svojega dela veselo loti in pridno drži, potem bo veljalo:

Ako ne teče pa kaplja.

Mojstrov sin dostikrat ni imena vreden.

Mojster ne prekosí le očeta in sinu; kakor Savel previšava ljudstvo za celo glavo: kralj, prerok je svojemu narodu.

„Prvi med učenci ne doseže sedanjega mojstra“ je djal grški umetnik.

Kovač ima klešče, da rok ne opeče.

Malopriden pastir čredi vodo kalí.

Marsikteri kmet je gibčen pri plesu, pa okoren pri drevesu.

„Oj kmet, al veš do kruha pot?

Al veš, kje poln dobí se sod?

Plug in motika vesta za-nj;

Le prašaj ju, kdar vstaneš z sanj“.

Kakoršni gospodarji, taki posli.

Pridna gospodinja mora za peró čez plot skočiti.

Kaj še le za celo kokoš?

Pridna žena je mišje sorte, zapravljivka kokošje.

Ena znaša, druga razbrskava.

Krava pri gobci molze

veljá tudi od manj vestnega posla, ki pravi:

Kakor se mi streže, tako mi kosca reže.

Spomladi vsaka bučelica krajcar.

Tacih vremenskih prilik imamo grozno veliko, ne-
ktere govore v obče, na priliko:

Kedar se proti jugu izvedri, potegni voz pod streho.

Zareča zarja naznanja piharja.

Stržek naznanja snežek.

Bodi sv. Katarina ali kres, kedar je mrzlo, le neti les.

Nektere zadevajo posamesne mesece:

Svečan stegne dan.

Suščev prah gre z zlatom na vago.

„Kedar kimovca gromí,

Žito, sadje zarodí;

Če li njiva je gnojena,

Jablan, tepka zasajena.“ —

Še druge, in teh je največ, se nanašajo na kak poseben dan v letu, na priliko:

„Kedar Petra stol mrazi,

Zima štirinajst dni nori.“

Sv. Matija led razbija.

Šent Janža dež slabo leto nareja.

Sv. Jakob žito zori, če se tudi solnce kuja.

„Kakor Jernej vremení,

Jesen cela se drží;

Večkrat sam iz en'ga dneva

Rada pride dolga reva.“

Z eno besedo, ni ga skoraj velikega praznika, kvaternega tedna ali kakega bolj znanega godú, da bi se ga ne držalo kako prerokovanje vremená ali kako rav-
nalo za obdelovanje zemlje, za setev ali žetev.

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Gorice 18. sveč. — Našemu kmetijskemu učitelju ni ime Vodopivec, kakor sem uno pot napak zapisal, temoč Ipavec. Dolžnost mi je popraviti, ker je tudi veliko Vodopivcev, ki bi si šteli morja v preveliko čast imeti tako vrlega soimenca. Gosp. Vodopivec — recte Ipavec — je bil poprej učenik v Tržiči (Monfalcone) ter je, kakor se sliši, z vso silo na to delal, da je prejel sedanjo službo. Učil bo med drugim tudi računstvo in razlagal ga v nemškem jeziku, ker ga v slovenskem ne zná. Naši prihodnji poljedelci naj se tedaj učé pisati svoje račune po nemško, ker se cenjeni gospod učitelj ni navadil po slovensko! — Od druge strani pa se posebno hvali gosp. Povšè, ki je v vsacem obziru na svojem mestu. Priporočamo ga slovenskim poslancem za prihodnjo sesijo ddeželnega zbora, da mu zvikšajo plačo, ki je prepičila v primeri laškega vodje. — Tukajšnja in tržaška nunska pripravnica nehate — kakor slišim. Nadomestovala jo bode centralna odgojilnica ljudskih učiteljic, ki se ima, ne vemo kje, ustanoviti za celo Primorje skupaj. Enaka osoda čaka prej ko ne vseh pripravnic moških odgojencev v Primorji. Upamo od novih zavodov vse dobro, a učitelj ne more in ne bo mogel uspešno učiti, dokler mu pajek po trebuhu prede. — Včeraj je šlo kaci 20 lovcev nad volka, ki se je — najbrž iz trnovskega gozdla — priklatil v klomperško okolico. Nek gospod je povedal, da ga je imel kaci 15 korakov pred seboj, pa bojé se, da bi mu volk hlače pomeril, ni hotel na-nj streljati, dasi-ravno je imel dvocevno dobro nabito. Pravo, g. T.! Delo junaškega vredno imena! Ivan Markov.

Iz Istre 16. sveč. * — Imelo jje, pa samo za malo časa, okrožje Volovsko zbranega šolskega oglednika gosp. Sterka, fajmoštra (plovana) Lovranskega

*) Med te so spadali Kukulani, kakor smo gori iz Egiptpa slišali. Pis.

Natoroznanske stvari.

Nenavadna zimska prikazen.

27. decembra preteklega leta ob 7. uri zvečer sem se podal na pot iz Starega Trga proti Rakeku.

Že med potjo iz Starega Trga je deževalo s snegom vmes in s hudo nevihto vred. Tudi je zdaj pa zdaj kako zrnice sodre padlo.

Ko se z voznikom v nepokritem vozu pripeljeva že blizu Cerknice, zapazim cerkniško jezero pokrito z gosto meglo, ktera se je, kakor oblak, proti nama valila. Bila sva nekoliko sežnjev visoko nad površino cerkniškega jezera — 1500 čevljev nad morskim površjem.

Kmalu je nehal dež in sneg; al neizrečeno je jelo bliskati se in potem obilo sodre na zemljo padati z veliko silo od jugovzhoda. Ko bliskati neha, hipoma vstane tak strašen veter, da mi je hotel dežobran iz roke strgati.

Zdaj, ko se še dalje peljeva, zapaziva, da se grmovje poleg ceste sveti. Bolj na tanko to prikazen opazovajočemu zdelo se mi je, kakor da bi ga na tisoče kresnic obdajalo. Tudi na koncih (špicah) dežobrana se je jela taka svetloba kazati, iz začetka manj, potem pa čedalje več in več, tako, da na zadnje je bil ves dežobran podoben ognjenemu zračnemu kolesu; na nekem mestu je bil dežobran pretrgan, al tudi robci tega pretrga so se svetili. In čedalje bolj se ta prikazen začne razširjati, naposled sta bila najina klobuka, kakor tudi komata konj vsa ognjena; isto tako tudi kolesa pri vozu. Da! še celó koščeki tiste sodre, ki so obležali na vozu, so se svetili.

Ta prikazen je trajala kakih 10 minut.

O kakih 6 minutah je začela ta prikazen odjenjevati. Najprvo je zginila svetloba na dežobranu, zdaj na enem koncu, brž potem na drugem, in tako zapored naprej, da je popolnoma zginila. Goste sodre pa je padalo bilo na zemljo. Zdaj pa nastane snežna sol in velik mraz; med tem pa se ni bliskalo niti grmelo — še le čez kakih 30 minut jame zopet silno z bliskom grmeti.

Voznik v velikem strahu, kaj da bode iz tega, me poprašuje, od kod tak ogenj? To je elektrika ali kakor mu navadno tudi pravimo, nebeški ogenj — mu odgovorim. Brž ko ne sva prišla v oblak z elektriko napolnjen, ki je nekoliko pot prestopil in tega oblaka elektrika se je v tem hipu z zemeljsko elektriko uravnovala.

Zanimiva je na vsak način bila ta prikazen, zato jo zapišem. Ako se kaj tacega primeri komu družemu, naj se prehudo ne vstraši te prikazni.

Bodenstein.

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev

in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

V spisu „Notitia imperii occid.“ imenuje se še blizu Lavarjaka (Laureacum) v gornji Avstriji tudi stanovišče italske legije, kjer je bival „praefectus legionis italicae partis inferioris“, ki se je velelo Lentia. Rimljani so Lenčanom pustili njihovo narodno demo-

kratično samoupravo; to se vidi iz napisa „Respublica Lentiensis“. Vsi kritični starinoslovci iščejo tega stanovišča v današnjem mestu: Lienz, Linz. Šembera je mislil, da je „Lentia“ popačeno iz slovanskega: Mlince ali Mlinec so Nemci popačili v Linz. Značiti; vendar mi dobimo iz oblike: Lentia tudi čisto slovensko besedo.

Lentia = Linz stoji na zavoju Dunaja, tedaj se je mesto prav naravno zvalo Lenče od staroslov. **ЛѢНЧѢ**, flektire, novoslov. uklenoti se. Lenče toraj pomenja to, kar ime rimske postaje na zavoji Dunaja: „Flexum“, primeri nemška: Beug, Beugen, Persenbeug itd. severno od Surice (staro: Surontium, današnji Zeiring) na podnožji črmentskih (Rothenmanner), Lentschacherthal, to je, dolina „v Lenčah“, dalje: Lentschachgraben, to je, graben „v Lenčah“, in res se te okolici zaleknete. V listinah 9. stoletja se še v Lenčki okolici imenujejo Sloveni, s katerimi je frizinski škof Hitto imel pogovore zaradi meje neke fare „isti Sclavani prope comanentes ibi praesentes erant: Liupisco (Ljubiša), Zemilo (Semil. primeri obilo imen na rimskih kamnih v Noriku najdenih: Sem, Semius, Semota), Liupnic (Lupnik), Trepigo (Trebik), Uelan (Velan, na rimsko-slov. spomenikih: Velin, Velecia), Uittan (Vitan), Tesco (Teško), Tal (na rimsko-slov. kamnih pogosto lahko bereš Tali filius), Zenasit (Senasit), Ocatin (Okatin, na noriških kamnih najdeš: Occa, in njegova ženase je velela: Trojana; primeri severnoslov. imena: Okat, Okatko*); in staročeska in staropoljska imena: Trojan, ime kraja na Kranjskem Trojana itd.

Med krajnimi imeni iz one dobe v lenški okolici se imenujejo: Caestingperc, to je: Čestinjibreg, še danes na tem bregu je imenitna romarska cerkev, dalje: Plasching — Plašnje, Zizlau, to je: Sislava, hosta: Scharitz = Šarica.

Praefectus legionis secundo italicae pa je stanoval v „Lauriaco“, to je: Lavarjaku, zavoljo sufiksa primeri topična imena: Turjak, Klenovjak, Sovjak itd. Mesto (sedaj ves) je bilo enkrat imenitno in sedež katoliškega škofa, kateri je leta 737. bil prestavljen v Pasovo. Mesto je stalo na izteku rečice Lavarice v Dunaj. Iz Lavarjak so pozneje Nemci napravili: Laurach, Lorch. Rečica je dobila ime po tihem šumljanji vode; še danes ruski in srbski jezik poznata lavoriti, lavorenje, sanft rauschen. Zna se tudi misliti na lavo, primeri: Lava, Laverica pri Celji in Ljubljani. (Dal. prih.)

Národne stvari.

O pregovorih in prilikah sosebnost slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje.)

Smešno je le, da se ravno z ozirom na vremenska znamenja v pratiki velikokrat sliši: *laže kakor pratikar*, ko vendar tako radi na ta znamenja gledajo naši kmetje. Slišal sem, da eno leto niso hoteli pratik kupovati, ker

*) Iz temata ok, acumen, so imena bregov: Okitschberg, Okowitschberg na nemškem, Okič, Okonina na slovenskem Štírskem, dalje: Seethalerok na gorenjem Štírskem, najvišji vrh seethalskih planin. V bližini so občine: Krangletz = kronglec, kroglec, kroglec, Jassingraben = jasinji, jesenji, Granitzgraben, Lobming = Lombnik, Lōbnik itd. Pis.

je pratikar po pravični vzdržnosti opustil ona znamenja. *) Da bi zgube ne imel, priložil je tedaj drugo leto zopet tu pa tam, po zimi kako rokovico, poleti kak slamnik itd.

Te vraže je zasmehoval že Fišart, ko je 1574. l. prerokoval, da bo v prihodnjih letih drevje prej cvetelo nego obrodilo — da se bo žito bogatinom precenó, revežem pa predrago zdelo — da bo grom bolj bučal ko blisk — da bodo tudi črne krave belo mleko dajale itd.

Bere se pa, da je že Teofrast, Aristotelov učenec, nabral grška znamenja in pravila za vreme, ktera je potem Arat v lepi vezani besedi priobčil. Ta pesem je bila starim Grkom in Rimljanom tako priljubljena, da ga ni bilo omikanega, ki bi je ne bil znal.

Na gospódo letijo mnogovrstne prislovice, deloma psovke, na priliko:

Vrana vrani oči ne izkljuje.

Velika tica velicega gnjezda potrebuje.

Dostikrat mora pač velika tica z majhnim gnjezdom biti zadovoljna, med tem ko se pritlikovka v prostornem šopiri.

Senca visocih dreves se daleč ruzteguje.

Kdor hoče visoko priti, mora trden v glavi biti.

Pošten Slovenec črti hinavstvo, mlačnost:

Kdor se veliko po kolenih driča, se kmalu dela naveliča.

Kdor oltarja ne vidi, peči se uklanja.

Poln spoštovanja pa je do Bogá in vere. Vsegamogočnost božjo izrekujejo prislovice:

Ce Bog hoče, tudi motovilo počí;

Njemu moraš potožiti, ki ti more preložiti —
previdnost božjo naznanjajo te-le prislovice:

Človek obrača, Bog obrne:

Bog oblači, Bog prevedrí —

modrost božjo izrekuje:

Bodljivi kravi Bog ne dá rogov —

svetost in pravičnost njegovo:

Bog že vé, komu perje lomi —

dobroto njegovo očitajo:

Bog ena vrata zaprè in sto družih odprè —
nepremennljivost njegovo razodeva prislovica:

Ce Bog roke ne stegne, vsi svetniki ne prikoledujejo.

(Dalje prihodnjič.)

Slovansko slovstvo.

* 9. list časnika „Svetozor“, ki z ilustracijami izhaja v Pragi, je prinesel obraz prevzvišenega škofa Josipa Strossmajera in življenjepis njegov. Slika preslavnega moža, mecena jugoslavenskega, dike slovanske, je tako izvrstna, da nismo še bolje videli, in vredna, da si jo omisli vsak častitelj njegov. Iz življenjepisa posamejše „Novice“ drugi potnekoliko črtic.

* „Vinogradar“ (vinorejec) se zove knjižica v hrvaškem jeziku, ki blizu 13 pól debela je ravnokar na svetlo prišla v Varaždinu, sestavljena po Drag. Stražimiru, župniku Doljno-Zelinskem; cena mehko vezani knjigi je 50 krajc. Natisnjen je bil „Vinogradar“ vprvo v vrlem gospodarskem časniku „Pučki Prijatelj“. Hrvati si nadjajo dobrega vspeha iz te dobre knjižice za vinstvo svojo; koristno bi bilo, da tudi naši vinorejci zlasti dolenski sežejo po njej, ki jo po omenjeni ceni lahko dobijo iz Varaždina od sl. vredništva „Pučk. prijatelja“.

Dopisi.

Iz slov. Štajarja. — Iz Radgone smo izvedeli, da je ondot 26 slovenskih občin, ki so dozdej sloven-

*) Res je!

Vred.

ske prestave zakonov dobivale, naročilo si nemški „Reichsgesetzblatt“. — Čudna prikazen! Ako naši rodoljubi ne vedó za-njo, trebalo bi, da bi pozvedeli, kaj je tega krivo.

S Pivke 24. sveč. —ski. — Nate tudi iz našega kraja en komentar k dopisu „iz Senožec“ v 7. listu „Novic“, ki kaže, da odsle bi, ako bi šlo po glavi onega nemčurja, mi Slovenci še „lajali“ ne, kakor nas je pred dvema letoma stara „Presse“ obsodila, ampak celó „rigati“ bi morali. Njemu je „osel“ vsak, kdor se ni zagrizel v nemškutarijo. Žive priče temu so tukaj na Pivki; lansko leto je oni nemčúr v pošteni družbi pri kozarcu dobre vremščine srdito psovati začel narodnjake naše, voditelje naroda našega, in celó osebno; med drugim je tudi prejšnjega vrednika „Novic“ z „oslom“ pital zato, ker so ga v nekem listu pri neki priliki „napačno“ titulirale!! Izlival je svoj žolc zarad tega tako, da je bilo čudo, da dobrodejna vremščina more človeku tako na jetra vdariti!

Iz Notranjskega 20. febr. (O šolskih zadevah.) Mislilo se je, da se bo stanje ljudskih šol kaj zboljšalo, kar so se nove šolske postave osnovala. Al, žalibože! skoraj nič se niso. V marsikterem kraju je otrok skoraj do 400, kateri bi morali šolo obiskovati. Ako bi otroci redno in vsi v šolo hodili, morali bi se najmanj trije učitelji postaviti, da bi se moglo kmetijstvo, zemljepisje, zgodovina, naravoslovje, geometrija, in sploh taki predmeti boljše obdelovati, katerih človek potrebuje za vsakdanje življenje in za sedanjost omiko. Pa saj bi tudi eden ali dva učitelja kaj storila, da bi le otroci redneje šolo obiskovali. Kako bodo pa otroci redno v šolo hodili, ker se le malo zgodi od gosposke in šolskih nadzornikov, čeravno učitelj naznani zanikerneže. Bil je sicer letos tudi zadržek zarad hude zime, ktera nas je hudo privijala. Kriva bila je tudi pomanjkava drv za vsakdanjo kurjavo. Kar se drv tiče, morali bi posebno župani skrbeti, da bi se drva že v jeseni šoli oskrbela, da se dobro posušijo, pa ne še le takrat dovaževati jih, kedar je že sneg in hud mraz. Sej se lahko vé, koliko gorkote dajo sirova drva v tako hudem mrazu! Al saj še takih ni bilo! V marsikterem kraju so morali zarad drv po več dni šolo zapreti. Iz tega se razvidi, kako se more pri tako slabem šolskem oskrbovanji in obiskovanji napredovati. Otroci se komaj toliko brati naučé, da abecednik ali kake male molitvene bukvice berejo, in to se še večidel le iz glave naučé. Dokler se ne bo skrbelo za boljše obiskovanje šol, dotlé je vse učiteljevo prizadevanje prazno. Kaj more učitelj storiti, če ima večí del prazno šolo; na koncu leta pa vendar hočejo, da bi otroci prav dobro znali. Tudi to nikakor ni na korist ljudskim šolam, da so se šolska darila odpravila, ki so bila veliko veselje in podbuda otrokom. Nekteri učitelji so mislili, da bojo imeli boljše čase, ko ne bode več pod duhovsko oblastjo. Al do zdaj se je še kaj malo zboljšalo, lahko rečem, da je še slabeje. Duhovščina se na več krajih noče mešati v šolske reči, novi nadzorniki pa tudi le malo storé. Kako bojo pa kaj storili, saj so večidel okrajni glavarji taki, da pedagoških reči skoraj nič ne razumejo, pa jim tudi zameriti ni, ker se niso učili. Šolski inšpektorji pa nekteri bi se najraje oponašali s svojo metodo; nahajajo se še celó taki, katerim so naši narodnjaki hud trn v pèti zato, ker ljudsko šolo zahtevajo narodno. (Kon. prih.)

Iz Materije 26. sveč. —č— Deželna vlada je naše občinske volitve od 28. in 29. grudna l. l., kakor so prerokovale „Novice“ v 7. listu, res ovrgla; tedaj bode „izvrstni“ naš župan še par mesecev na svitem stolu, občanom v neizrekljivo „veselje“ sedel vkljub sijajni nezaupnici, ktero mu je občina izrekla pri zadnjih volit-

še? Brez števila otrok pravih živih starišev je bilo osi-ročenih, in skrb za-nje so morale prevzeti občine (so-seske). Temu žalostnemu nasledku so v okom prišli s tem, da je posvetna zakonska pogodba nehala biti raz-vezljiva, da se je toraj morala skleniti za vse žive dni.

Bilo je treba tudi knjig, v ktere se vpisujejo ro-jeni in umrli; ta posel je bil izročen svetovni gosposki; morali so toraj postaviti in plačati mnogo uradnikov. Ko cesar Napoleon I. zasede francoski prestol, reče svojim svetovalcem: „Ljudstvo brez vere ni za drugo, nego da se postrelja s topovi, le verno ljudstvo je moč vladati“. Zato on zopet vero vpelje v deželo, s pape-žem sklene pogodbo (konkordat), ki še dandanašnji velja, pregnane duhovne pokliče domú ter razglasi svoj zakonik, v katerem je duhovnikom med drugim bilo prepovedano, zaročencem zakrament sv. zakona podeliti, predno niso pred svetovno gospôsko izrekli, da sklenejo nerazvezljiv zakon; to je francoski tako imenovani posilno-civilni zakon. Vsak prestop te postave se ka-znuje z globo 500 frankov.

Pogledimo zdaj: kakov dobiček imajo toraj zaro-čenci v Franciji in istih deželah, v katerih še velja Na-poleonov zakonik? — a) Dvojno pot, ktero morajo delati, prvo k svetovni gospôski, da jih vpiše v za-konske knjige, in drugo v cerkev, da prejmo zakra-ment sv. zakona (kajti samo s civilnim zakonom ni za-dovoljen nikdo, kdor noče biti sploh zaničevan); in b) da plača dvojnih davščin, namreč uradnikom sve-tovne gosposke in cerkvene.

Sili se nam toraj samo po sebi vprašanje: Ali je Avstriji treba take postave? Pač ne!

Prvič je treba ni zarad cerkvenih knjig, kajti naša duhovščina ima te knjige v takem redu, da ni želeti boljšega. Francoske civilne knjige se nikakor ne morejo kosati s knjigami naše duhovščine, ktera vsak krst, vsakega mrliča in vsako poroko zapiše dvakrat; en spis ostane pri fari, eden pa se hrani v škofiji. In tako se ni bati, da bi, kakor si že bodi, v ognji ali kako drugače, poginili ti važni zapiski, kakor se to večkrat zgodi na Francoskem, kjer je potem treba s pričami dokazovati važne te podatke.

Drugič je treba ni iz narodno-gospodarskega obzira. Kajti zapisovanje porók moralo bi se izročiti premnogim uradnikom (v Brüsselu je za ta posel po-stavljenih 40 uradnikov). Ali se to ne pravi trošiti de-lalne moči in občinam nakladati nove nepotrebne davke, kateri so že sicer jako visoki?

Vsakemu pravemu katoličanu je znano, da ima za-krament sv. zakona posvečujoč upliv do zakonskih. Tu bi se sicer utegnili dvoje vgovarjati: a) da je pra-vemu katoličanu pripuščeno, po sklenjeni posilno-civilni pogodbi poročiti dati se tudi v cerkvi, in b) da je ne-koliko taci, ki gredo k poroki v cerkev le zato, da bodo njihovi otroci zakonski. Nikakor nočemo tajiti, da so morda tudi taki, ki jih vodi poslednji nagib; toda tudi ta nagib ni zametati iz verskega obzira, kajti kdo more tajiti, da se naravna njihova ljubezen do otrok, ki jih vodi v cerkev, ravno v cerkvi ne bi mogla ob-lažiti in vzbuditi jim vest in dolžnost, otroke svoje re-diti ne le za ta svet, ampak tudi za nebesa.

Za nobeno drugo deželo ne bi ta postava bila ne-varnejša, nego za Galicijo, kjer so kristijani v denar-nih stiskah in skoro vsi v judovskih rokah. Kako lahko se zgodi, da se oče svojega odiralca znebi edino s tem, da mu svojo lepo hčer dá v posilno-civilni zakon!

Ako bi poslanci državnega zbora le površ hoteli premisliti samo te razloge, gotovo ne bi se bilo bati, da bi se nepremišljeni ta predlog podpiral.

Iz govora kat. polit. kazine dunajske.

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

V okolici starega Laverjaka najdeni rimski spome-niki nam podajajo sledeča slovenska imena: Bavja, Pricenius, Blanus, Cominia, Pupa; primeri se-verno-slov. Bavče, srbski Prica, česki Blanik, Kom, Pupič itd.

Od Laverjaka ne deleč je bila postaja: Ovilja. Že Muchar je mislil, da je mesto dobilo ime po reji živine, posebno ovac. Stala je postaja kraj reke Travnice (Traun). Vsi starinoslovci je iščejo v današ-njem mestu: Wels (v starih listinah: Welis, primeri mesto na Českem: Velis). Velis je prestava latin-skega Ovilja (v lat. ovilio = opilio, Schafhirt), ako ne na opak, ker velenje, velenjak se velijo še sedaj na Štírskem živinski pašniki, odtod ime staro-slovanskega božanstva pastirjev: Veles, primeri Ve-lesovo na Kranjskem. V Antoninovem „Itineraru“ se ta postaja veli: Ovilabis (Local, toda v nomin. Ovi-labae).

Tudi Ovilabe se dá lepo iz slovenskega jezika tolmačiti kot kraj, „kjer so ove labale“, („der Ort, wo man die Schafe tränkte“). Ova, diminut. ovca (Schaf), oven (Schafbock), in labati v češčini piti, po pravem z labami (ustnicami) prijemati, vleči. Imamo še v srbsčini labrnja, velika ustna, staroslov. lob-zati, lobizati, osculari, primeri lat. osculum od os, Mund, in nemško: Mäulchen, Mündchen. Labati za piti po onem načinu, po katerem zobati, z zobmi prijemati. Tema lab je sorodno z lat. labium in starogornjenemškem lefze. *lape = usta na Stajenici*

Ovilja, Ovilabe in Velis — vse opominja na ovčjo čredo.

Iz Ovilie se je prišlo v 8 urah v postajo Ter-golape. Muchar postaje išče pri današnjem Lam-bachu proti Schwannstadtu. Tudi Prinzingar jo tje postavlja. Končnica lape nas sopet peljá v jezernat, močvirnat kraj, in v oni okolici najdemo res jezero Attersee, in jezerce pri Lambachu. Prvi del besede Tergo nas opominja na trgnotje (ruptio), brž ko ne se je postaja velela Tergolapa, po trganji in pretr-ganji lapa. *)

(Kon. prih.)

Národne stvari.

O pregovorih in prilikah sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje in konec.)

Kar le človek dobrega stori, za vse ima pregovor, lepo besedo pripravljeno; zdaj ga hvali, zdaj spodbuja, skoz in skoz se vêde ko dober, zvest prijatelj. V izgled zopet peščico pregovorov:

*) Lap (primeri slov. lapor) pomenja še v srbsčini mehko, gibko zemljo, odtod imena blatnih krajev: Laporje; primeri še: Ober- in Unter-Lappach, to je „v lapah“ 1/2 ure od sv. Vida na Bogovem (Vogau). Tudi tukaj je zemlja mehka in gibka. Jeli ni Lambach dialectično za Lehmbach ravno istega pomena? Pri imenu: Tergo lape se zna tudi misliti na pomen trg Lape. Pis.

*Srečnejši je ta, ki daje, nego uni, ki jemlje.
 Sraga nedolžnosti se ne posuši, v nebesa spuhti.
 Ponižnost je Bogu in ljudem ljuba.
 Potrpljenje železne duri prebije.
 Snaga je Bogu draga.
 Mera in vaga v nebesa pomaga.
 Rahla beseda zlobnosti utolaži.
 Kdor tebe s kamenom, njega ti s kruhom.
 Ljubezen je zakon nebes, črt zakon peklâ.
 Za pridnega za vsakim grmom kos kruha, pod vsakem kamenom krajcar.
 Desetkrat obrni besedo na jeziku, predno jo izrečeš.
 Kar ni mogoče prenarediti, to je najbolje pozabiti.
 Modri glavi eno oko dosti.
 Višemu prijenjaj, nižemu prizanesi.*

Na napačnosti, zmote in strasti človekove mahajo mnogi pregovori, na priliko:

*Vsak na svoj mlin vodo navrača.
 Strasti so verige, ktere imajo sebičnost za prvi klep.
 Varuj se maček, ktere spredej ližejo, zadek pa praskajo.
 Grbec tujo grbo vidi, svoje pa ne.
 Letal visoko, padel globoko.
 En krivičen vinar deset pravičnih sné.
 Hči skopuhova je dostikrat žena požeruhova.
 Pitni bratje v mladosti, siromaštva svatje v starosti.
 Anahars je rekel, da trta trojni sad obrodi; pijanost, poželjivost, kës.
 Lenuh sam sebi čas krade.
 Pametni se pri ognji ogreje, nespametni opeče.*

V navadnem življenji se skazujejo prilike in pregovori kratkočasni in podučni. Včasih so pač nekoliko predrzni, mnogokrat celó zarobljeni, ker nikomur ne prizanesó.

*Postave so kakor pajčevina: muhe drže, čmrle izpusté.
 Enega listek skrije, drugega dob ne zakrije.*

Iz vsega se lahko razvidi, da so pregovori in prilike za mnogo rabo in zeló koristni. Podučujejo nas namreč, kako da se imamo vesti v življenji. Ne učé nas sicer temeljito in sestavno kakor kake bukve; pri-govarjajo nam pa večidel umevno in izvrstno kakor mnogoskušen, zvest prijatelj, kateri brez ovinkov koj pravo zadene in nam marsikaj pojasni, o čemur nam učeni in njih bukve nič ne vejo povedati.

Pa tudi z ozirom na zgodovino so pregovori zeló mikavni, včasih zeló potrebni v pravo spoznavanje značaja, šeg in izobraževanja narodov; kajti hranijo nam marsikak kal iz starodavnega življenja ljudi.

Sploh pa so prilike koristne, ker nam vadijo pamet in bistrijo um; nesrečnemu so, razun sv. pisma in božje besede, često najboljša tolažba, kajti poštene so skozi in skozi, in prijazne tudi prostemu možu.

Ko je Sančo Pansa — oni meh poln pregovorov — v 43. poglavji ravno vnovič iztresel cel bokal tacih rekov, raztogoti se celó Don Kišot ter zavpije: „Da bi te, prekleti Sančo! naj bi te s tvojimi prilikami vred vzelo šestdeset hudičev. Celo uro je že razkopavaš, ter me z vsako v srce pičiš; še na vislice te bodo spravile te vražje prilike“ „Za božji čas! — odgovarja Sančo — kaj pa vam je, gospod, da ste zarad te malenkosti tako razkačeni; koga pa kaj skrbi, če svoje blago zapravljam: saj nimam drugzega, niti zemljišča niti gnojišča, le priliko za priliko“.

Kdor prav veliko prilik zná, temu so skoraj to, kar je bogatinu velika zbirka bukev; veseli pa pametni pajdaši so mu na življenja potih, prijatelji, kateri mu zvesti ostanejo v sreči in nesreči, in ga nikdar ne zapusté, ne v šali ne v resnobi.

Se vé, da ni ravno vselej lahko, rabiti pregovore v besedi in pismu, duhovito in vspešno, o pravem času

in na pravem mestu; treba je, kakor Herder pravi, dobro razumeti njih duh in se prav zavesti njih lepote, po obsežku in po obliki.

Kedar prilika nepremišljena kakor iz jasnega v govor telebi, nikdar ni na pravem mestu. Abotna raba pregovorov, iz brezumne navade, je že marsikteremu veliko pokazila. Pripoveduje se, na pr., da kardinala Toska, sredi 16. stoletja, niso izvolili za papeža le zaradi tega ne, ker je vedno na jeziku imel nektare lom-barške prilike, ktere so se ljudem grde zdele.

Veliko bi se dalo o tem še govoriti; tisuč in tisuč pregovorov in prilik imamo, marsikaj mičnega bi se lahko priložilo, posebno mikavno bi bilo, primeriti slovenske prilike zjednoznačnimi družih slovanskih narodov. Poskusite rojaci!

Slovansko slovstvo.

* Povest „Žalost in veselje“, ktero bode družba sv. Mohora letos izdala, bode obsegala 14 tiskanih pól, 9 pól je že natisnjenih. Ravnokar je romal v tiskarnico rokopis za 5. snopič „Življenja svetnikov“, ki bode kakor prejšnji z mnogimi lepimi podobami okinčan. Tudi podobe za 3. del „živali“, ki bode nas v izvrstni g. Erjavčevi pisavi seznanil s ticami, smo že dobili, in reči moremo, da so prav lične. „Besed.“

* Bunjevačke i Šokačke Novine. Pod tem naslovom počne še ta mesec, ako ne bode kake zapreke, izhajati v Kalači časnik pod gori imenovanim naslovom, kteremu bode vrednik prečastiti gosp. Ivan Antunović, kološki kanonik; cena mu bode 3 gold. na leto. Bunjevci in Šokci, živeči v Bački, so pravi Hrvati; al dozda se nič ni storilo za njihovo narodno izobraženje; dobro došle tedaj „Bunjevačke i Šokačke Novine“.

Mnogovrstne novice.

* Rusija ima več zemlje, kakor vse druge države v Evropi. Ona ima 365 tisoč štirjaških milj. Vsa Evropa ima le 182 tisoč štirjaških milj. Od tega Rusija večino namreč blizo 100 tisoč štirj. milj. Rusija ima še zdaj dovolj neobdelane zemlje, in zato ima veliko prihodnost, ker v njej beračija posestnikov (proletariata) ni mogoča. Rusija še na svoji zemlji s časoma lahko pomnoži svoje stanovnike na 100 milijonov.

* V Moldavi in Valahiji je vlada ukazala, da se morajo vsi židovi (judje) iz teh dežel izseliti. V Avstriji imamo tega blaga toliko, da ne vemo kam ž njim.

* Iz Varaždina piše „Pučki Prijatelj“, da je te dni stopila iz ondašnjega uršulinskega samostana sestra Benedikta, rojena Slovenka, in to s papeževim dovoljenjem. — To je res, kakor „Pučk. Prij.“ piše, redka dogodba.

Našim novoêrcem na pamet.

V nazorih Silvija Pelika čitamo znamenja pravega rodoljuba. Med drugim pravi: „Psovati in grditi vero in pobožnost, in poleg ljubiti domovino, to se nikakor ne sklada. Kdor vero grdí in pobožnost zasmehuje, pa vendar kriči: „jaz sem domoljub!“, temu ne veruj; on ti je hinavec; on ti je najgrji državlján!“

Dopisi.

Iz Gradca. (Grozovita morivka malih otrók, Pauš po imenu) je bila pretekli teden pri tukajšnji deželni sodnji na 16 let obsojena, njen mož pa na 7 let. Ta